

Indignats, però admirats

Ramon Prat i Pons

Vicari general de la diòcesi de Lleida.

HE VISCUT DOS MOVIMENTS SOCIALS BEN DIFERENTS, però que tenen en comú una actitud de fons: *la indignació davant la societat*. El primer moviment fou el del *Maig del 68*. El segon és l'actual moviment dels *Indignats del 15M*. Els dos moviments són diferents, perquè el del maig del 68 es va produir en l'emergència de la societat consumista en el món occidental, fruit de l'abundància. El moviment actual ha emergit a l'interior d'una societat en crisi, fruit de les carències polítiques, econòmiques, socials i culturals.

Ni el maig del 68, ni actualment, no he amagat la meva simpatia per una certa contestació social, perquè crec que ja n'hi ha prou d'un model de societat al servei dels interessos d'una minoria que utilitza els altres. Per a un observador de la societat, aquesta manipulació, justament, és l'element comú d'ambdues situacions. Certament, les protestes sempre són ambigües i s'hi barregen actituds i interessos contradictoris. Sense renunciar al discerniment d'aquesta ambigüitat, em sembla que la contestació de fons està justificada. Fins i tot, podem dir que la indignació és un sentiment humà, que brolla de l'autenticitat i que posa en relleu que la societat encara està viva. Tanmateix, val la pena reflexionar sobre aquests punts d'inflexió social per tal d'extreure alguna llum que ens ajudi a comprendre una mica més la situació que vivim.

I. Memòria del Maig del 68

L'any 1969 vaig començar un *treball de camp* sobre la vida i el llenguatge dels estudiants de la Universitat de Barcelona, que em va servir de base per a l'elaboració de la tesi doctoral. L'objectiu d'aquella tesi de *Teologia pràctica* consistia, en primer lloc, a fer una recerca qualitativa, mitjançant cent entrevistes de diverses hores de duració, per tal d'esbrinar les causes de l'allunyament emergent del món universitari respecte de l'Església i, com a conseqüència, també respecte de la fe.

En un segon moment, mitjançant la metodologia de la *lectura creient de la realitat*, vaig fer un discerniment antropològic i teològic d'aquest procés, amb vista a buscar un nou llenguatge i uns camins de comunicació de l'evangeli. Vaig defensar la tesi l'any 1974 i fou publicada l'any 1977. L'estudi de camp dut a terme em va permetre una aproximació al moviment del Maig del 68 a Catalunya, que, d'altra banda, havia viscut directament a Itàlia, en els meus anys d'estudi a la Universitat Gregoriana de Roma, que, justament, havia acabat. (Les variables de la selecció dels universitaris entrevistats foren aquestes: meitat nois i meitat noies, de ciències i de lletres, dels anys inicials de l'estudi i dels darrers. Totes les dades de la investigació —cassets, transcripcions, vistiplau dels entrevistats, fitxes de treball, etc.— les vaig lliurar a l'arxiu del monestir de Montserrat. La tesi fou publicada amb el títol *Fe i universitat d'avui. Informe teològic*, Nova Terra, Barcelona, 1977.)

La hipòtesi del *treball de camp*, que vaig elaborar com a punt de partida i que el pas del temps ha anat verificant, fou aquesta:

«Ha aparegut la consciència crítica a tota una zona de persones, que anomenem universitaris; és a dir, la necessitat de sortir d'un estat de coses, sabudes i viscudes a mitges, i la necessitat de refer el món a nivell conscient.»

L'observació atenta de la vida dels universitaris em va fer descobrir que no es tractava d'un rebuig de la política, de la fe o d'un model ètic, sinó d'una denúncia frontal i dura de la falta de consistència de

L'element comú de totes les denúncies del Maig del 68 era el rebuig frontal a les institucions polítiques, socials, culturals i eclesiàstiques del seu entorn.

les estructures socioculturals que sostenien la política real, la religió establerta i els prejudicis de la societat del moment, especialment en el camp de la sexualitat. Tanmateix, l'opinió expressada pels universitaris entrevistats manifestava amb claredat i contundència el que no volien, però aquesta denúncia indignada era expressada amb moltes contradiccions quan es tractava de formular el que volien i l'horitzó vers el qual caminaven.

No es tracta ara de revisar aquella recerca teològica, tot i que tal vegada seria ben interessant, puix que la majoria dels entrevistats viuen i podrien valorar ells mateixos el que realment ha passat, tot contrastant-ho amb el seu pensament durant l'etapa universitària.

Tanmateix, podem dir que algunes de les conclusions formulades en la redacció final del text, amb el pas dels anys, han quedat confirmades. A tall d'exemple, podem dir que, en plena dictadura, davant de la qual els universitaris representaven una força política alternativa i, fins i tot, revolucionària, el text afirma que s'havien de despolititzar en massa. En un context de nacionalcatolicisme, el text anticipa que els joves universitaris, si no es donava un canvi qualitatiu, abandonarien l'Església. En un context d'efervescència del col·lectivisme, s'anuncia que els joves anaven caminant vers l'individualisme, etc.

De fet, l'element comú en totes les denúncies i en tots els canvis que anaven emergint era el rebuig frontal de les institucions polítiques, socials, culturals i eclesiàstiques de l'entorn. En aquesta perspectiva, el Maig del 68 fou un moviment d'indignats que tenia clar allò que no volia, però que no va elaborar prou bé allò que podia ser una alternativa real a la situació. Aquesta afirmació és genèrica, perquè es refereix solament a la globalitat de la societat i a la seva capacitat d'integrar i diluir el moviment social dins del sistema. Tanmateix,

d'aquella convulsió social s'han derivat diversos moviments sectorials importants, com per exemple el moviment juvenil, l'alliberament sexual, el feminisme, l'ecologisme, etc.

1. *Discerniment*

El pas dels anys ens fa veure que la valoració del Maig del 68 no ha de ser magnificada, però tampoc ridiculitzada i infravalorada, tal com es fa de vegades, perquè, al mateix temps que contenia uns encerts, també va tenir algunes contradiccions vitals i una feblesa en el pensament crític i la consistència ètica. Val la pena reflexionar entorn d'aquestes contradiccions i d'aquesta feblesa.

En un primer estadi del pensament crític radical, és normal que s'accentuï més la denúncia d'allò que cal canviar que no pas el disseny d'una alternativa plenament elaborada, però si no es comença aviat a proposar una alternativa realista, i que pugui ser acceptada per una majoria significativa dels ciutadans, la força de la contestació contra el sistema imperant va perdent volada i, fins i tot, dóna lloc al desencís. En canvi, una proposta realista alternativa és compatible amb la utopia, però permet viure el dia a dia i tirar endavant. Aleshores, l'alternativa es va consolidant i les utopies la continuen estimulants.

Aquesta dialèctica entre utopia i realitat no es va produir, perquè aquests dos elements de la denúncia radical i la construcció real —que aparentment són *contraris*, però que en realitat són complementaris— van ser viscuts com a *contradictoris*, és a dir, sense cap possibilitat de diàleg, pacte o entesa.

La contradicció va generar una feblesa remarcable. La feblesa consistia en el fet que aquella generació va ser molt capaç de formular i denunciar el que no volia, però d'altra banda no va ser capaç de proposar amb realisme, compromís i constància el que realment volia.

Les causes d'aquesta dificultat d'elaborar una alternativa de canvi real són ben diverses i no podem pretendre pas abastar-les totes en un article breu, perquè són complexes, puix que són d'ordre *econòmic, polític, cultural i ideològic*. Tanmateix, goso dir que, al costat de les causes

La feblesa del Maig del 68 consistia en el fet que va ser capaç de denunciar el que no volia, però no va ser capaç de proposar amb realisme, compromís i constància el que volia.

clàssiques presents en tots els moviments socials, en el cas del Maig del 68 també foren rellevants unes altres causes d'ordre *antropològic, social i espiritual*, que de vegades no es tenen prou en compte en l'anàlisi de la realitat. Val la pena, doncs, que ens deturem una mica a pensar en aquestes causes, sense oblidar les d'ordre econòmic.

En primer lloc, hi ha una primera constel·lació de causes antropològiques. Des de la perspectiva antropològica, podem dir que al moviment del Maig del 68 li va manca una visió integral de la persona, que fos capaç de relacionar el cos, la ment, l'afectivitat, l'entorn humà i l'espiritualitat. L'ésser humà és un gran *misteri* que, per molt que l'aprofundim, sempre se'ns escapa. Tanmateix, hi ha uns elements que cal integrar i tenir-ne cura per tal de mantenir un equilibri intern gratificant i un dinamisme extern obert al futur. El moviment social del Maig del 68 en general no va tenir cura de la persona integral en la seva individualitat, la seva especificitat i la seva originalitat. Tal vegada no en sabíem més, però aquest oblit va tenir repercussions importants per a la qualitat del moviment, puix que a termini mitjà i llarg el canvi social no és acceptat si al mateix temps que hom va buscant una alternativa de convivència no mostra la capacitat d'ajudar les persones concretes a assolir un grau real acceptable de satisfacció i felicitat.

Efectivament, oblidar el *cos*, o no tenir-ne cura, genera moltes patologies. De vegades es produeix aquesta contradicció: d'una banda hi ha un culte al cos en les formes, però d'altra banda i al mateix temps es dona un maltractament del mateix cos en el fons. Aquesta contradicció es va donar el Maig del 68, i avui encara som ben lluny d'haver assolit un equilibri harmònic.

La renúncia al *pensament* independent i al silenci contemplatiu fa que la gent esdevingui manipulable i inconsistent. La cura del cos as-

soleix una plenitud més gran quan anem aprenent a relaxar-nos en el silenci reparador i en la reflexió serena, quan ens anem alliberant dels prejudicis interns i, també, quan anem vetllant per la independència madura de les pressions exteriors. La maduració mental de la persona consisteix a passar del pensament *dependent* dels altres i *independent* contra els altres, a un pensament *interdependent* respectuós amb la pròpia autonomia, però també amb la solidaritat.

La cura del *cos* i del *pensament interdependent* no ens estalvia vetllar per la *dimensió afectiva*. De fet, quan el cos, la ment i l'afectivitat avancen amb equilibri, l'ésser humà va assolint la seva plenitud. Tanmateix, quan les persones no donem resposta a les *necessitats afectives*, es generen ressentiments i agressivitats.

Una altra dimensió de què cal tenir cura és la de l'*entorn humà* que ens envolta en la vida diària. Ens condiciona molt més del que pensem. Aquest entorn, per tal que sigui positiu per a les persones, ha de tenir cura de no caure en l'individualisme tancat i, tampoc, no ha d'estar immersit en el soroll superficial, sinó que ha de ser un entorn humà crític i ètic, que fomenti en les persones una actitud de presència benivolent en la societat.

Quan tenim cura del *cos*, la *ment*, l'*afectivitat* i l'*entorn humà*, ens manca encara fer un nou pas: la cura de l'*espiritualitat*, és a dir, elaborar d'alguna manera la pregunta pel sentit, que brolla del misteri interior de la persona i de la comunitat. Aquesta elaboració es fa en la mesura que anem donant resposta a la pregunta per l'espiritualitat humanista i l'espiritualitat religiosa.

La carència d'una base antropològica ferma que integri el *cos*, la *ment*, l'*afectivitat*, l'*entorn humà* i l'*espiritualitat*, en no oferir una resposta adequada integral a la necessitat de sentit i a la recerca de felicitat personal, explica que, de mica en mica, tothom va anar abandonant la protesta del Maig del 68, i força gent va buscar una alternativa de caire individualista. Aquest abandó va ser el camí de la majoria, però també hi va haver gent que, en la mesura que va anar digerint la crisi, va passar de la indignació a la creativitat i, mitjançant aquesta pràctica, s'anà obrint al camí de l'admiració.

La crisi del moviment del Maig del 68 va fer emergir la conscièn-

“ Al Maig del 68 li va manca una visió integral de la persona, que fos capaç de relacionar el cos, la ment, l'afectivitat, l'entorn humà i l'espiritualitat.

cia d'unes noves necessitats, que es van manifestar en aquell context social i que han anat fent camí al llarg de les darreres dècades fins avui. Entre aquests moviments socials, podem subratllar la importància del feminisme, l'ecologisme, l'alliberament sexual, l'emergència de nous models de família, el pacifisme, la solidaritat amb el tercer món, l'altermundialisme, etc.

La segona constel·lació de causes que expliquen la crisi del Maig del 68 fou la manca d'una *socialització* adequada. La socialització, que és necessària per a la maduració de la persona, no s'ha de confondre amb la massificació i, menys encara, amb el gregarisme. La massificació dilueix la persona en l'anonimat i l'afebleix en la seva originalitat. El gregarisme posa en perill l'autonomia personal, tot i que, quan hom es lliura incondicionalment a un grup massificat, en el fons el que cerca és sentir-se segur i ben protegit. Tanmateix, aquesta fuga de la feblesa personal molt sovint té conseqüències negatives, perquè, encara que hom pensi que està protegit, no s'adona que el preu que va pagant per aquesta protecció tribal és el de la pèrdua de la llibertat.

Quan ho mirem més a fons, ens adonem que hi ha una complicitat entre aquesta protecció tribal de l'entorn, que busquem en el refugi de la massificació o el gregarisme, i la renúncia a caminar sol en la recerca del sentit. Aquesta complicitat és la que va descriure el psicòleg social Erich Fromm, un dels autors preferits de l'època del Maig del 68, en la seva obra *La por a la llibertat* (Barcelona, Edicions 62, 1965).

La manera més subtil de la fuga de la llibertat —verificable en l'anàlisi del Maig del 68 i que continua plenament vigent en l'actualitat— és la que Fromm anomena la *conformitat passiva*. La conformitat passiva consisteix a delegar la pròpia llibertat en els poders fàctics de l'establishment, o de l'oposició. Aleshores hom es beneficia dels encerts i, al mateix temps, pot criticar tothom sense fer cap tipus d'autocrítica.

La renúncia al pensament independent i al silenci contemplatiu fa que la gent esdevingui manipulable i inconsistent.

La tercera constel·lació de causes que poden contribuir a explicar la pèrdua de volada del moviment fou l'abandó massiu o, fins i tot, el rebuig de la *recerca de la transcendència*. Cal entendre aquest abandó o rebuig en la perspectiva de la crítica de la religió establerta. Una vegada més podem dir que un nombre important de joves universitaris tenia molt clar el que no volia respecte de la religió, però tampoc no tenia clar el camí de la recerca del sentit de la vida.

Si ho mirem amb perspectiva, podem dir que aquest abandó o rebuig, amb el pas dels anys, no ha evolucionat vers un ateisme consistent o un agnosticisme ben elaborat, sinó que s'ha produït una substitució de la recerca de Déu pel culte a algunes dimensions de la vida, tal vegada importants, però que no hi poden donar sentit. Aquestes substitucions han estat realitats importants com la ciència, l'humanisme, el progrés, l'alliberament sexual, etc. Aquests elements, necessaris per la vida humana, han anat caient, perquè no poden substituir la recerca de la dimensió transcendent de la vida.

Amb el pas del temps, aquestes *religions de substitució* han perdut força i han anat derivant vers una certa egolatria (adoració de l'ego). Aleshores, quan l'ego va ocupant el centre de la vida, no hi ha lloc per a l'alteritat, ni per a la recerca de Déu, puix que hom acaba per fer un petit «déu» de si mateix.

La manca d'una antropologia integral, d'una socialització adequada, i l'abandó de la recerca del misteri transcendent de la vida, foren a la base de l'afebliment de la indignació i la contestació social. Això no vol dir que l'impacte del Maig del 68 fos irrellevant. Segueixo pensant que no s'ha de magnificar més del compte, però que s'ha de mesurar en les seves justes proporcions, perquè pot ajudar a comprendre el que ha anat passant i, especialment, el moviment actual dels *Indignats*.

La carència d'una base antropològica ferma explica que, de mica en mica, tothom va anar abandonant la protesta del Maig del 68, i força gent va buscar una alternativa de caire individualista.

2. *Reptes de futur*

El discerniment dels punts crítics del Maig del 68, que hem fet a partir de les causes, ens ofereix algunes lliçons i claus d'aprenentatge vers el futur. El primer element és la necessitat urgent d'elaborar una *antropologia integral*, que relacioni el cos, la ment, l'afectivitat, l'entorn humà i l'espiritualitat. Aquesta antropologia integral és l'única capaç de fonamentar una autonomia personal equilibrada, que ens permeti passar de ser corredors *esprintadors* a corredors *de fons* en el compromís de transformar la societat. Els canvis socials demanen de vegades ser corredors *esprintadors*, és a dir, fer apostes de canvi social intenses, encara que siguin de curta durada. Tanmateix, la consolidació d'aquests canvis exigeix esdevenir *corredors de fons*, és a dir, gent que és capaç de passar de *fer un compromís* concret de curta durada a *viure compromesos* per a tota la vida.

El segon element és la necessitat d'un *diàleg comunitari* obert que ajudi a arrelar l'autonomia personal en l'edificació del bé comú, per mitjà de l'amor conscient i conseqüent. Normalment es diu que s'han de respectar les idees. Em sembla que el que cal fer sempre és respectar les persones, però discutir les idees amb sentit crític real i intel·ligent. Aquesta actitud crítica és compatible amb la tolerància, però no amb una manca de discerniment clar i sincer, encara que generi conflictes. Altrament, en nom del respecte diplomàtic a les idees acabem per no respectar les persones. Aquesta manca de respecte es manifesta quan jutgem les intencions i condemnem els altres, però també hi ha manca de respecte a les persones quan creiem que no val la pena parlar-hi o, fins i tot, les deixem per impossibles.

El tercer element és la necessitat de recuperar el diàleg interior i

Quan l'ego va ocupant el centre de la vida no hi ha lloc per a l'alteritat, ni per a la recerca de Déu, puix que hom acaba per fer un petit «dieu» de si mateix.

comunitari sobre *l'espiritualitat*, element clau per a la recerca del sentit de la vida, compartida i sense prejudicis. Aquest diàleg afecta tothom, és a dir, els ateus, agnòstics i creients. A la pregunta pel sentit de la vida hi donem respostes diverses, però és una pregunta que no podem eludir, perquè la portem dins nostre, des que naixem fins que morim. Per això, el futur de la humanitat passa pel diàleg i la vivència de l'espiritualitat, perquè tothom necessita una espiritualitat humanista, i molts compartim aquesta espiritualitat humanista, però no en tenim prou i, aleshores, també esdevenim exploradors d'una espiritualitat religiosa transcendent. L'experiència ens mostra que els éssers humans, encara que no ens plantegem la pregunta religiosa, som una pregunta religiosa ambulante, que ens acompanya al llarg de tota la vida.

Aquest diàleg entorn de l'espiritualitat passa per anar edificant *tres ponts* de comunicació: *el diàleg fe-cultura*, *el diàleg fe-justícia* i *el diàleg fe-persona*.

El diàleg *fe-cultura* coincideix amb el diàleg entre la ciència, la filosofia i la teologia. Sense barrejar de cap manera els mètodes de recerca propis de cada camí del saber humà, podem i hem de compartir aquells elements que ens ajudin a les persones a trobar sentit, a la comunitat a construir el bé comú, i a tots plegats a dissenyar nous camins i horitzons que facin avançar el present vers una utopia realista.

El diàleg *fe-justícia* és la unió de la reflexió i l'acció. Aquest diàleg no s'ha de separar mai del diàleg fe-cultura, perquè el que pretén és traduir el pensament en categories d'acció, de vida en plenitud i de construcció real del bé comú. El pensament i l'acció no s'haurien de separar mai, perquè són dues cares de la vida humana. La via d'exploració del misteri propi i de comunicació amb el misteri dels altres és la reflexió i l'acció compartida.

El diàleg *fe-persona* és la verificació realista de la qualitat del diàleg

“ L’objectiu final de totes les indignacions és la denúncia de la manca de respecte a la persona i, també, de les causes i conseqüències d’aquesta carència.

fe-cultura i fe-justícia. Al cap i a la fi, l’objectiu final de totes les indignacions és la denúncia de la manca de respecte a la persona i, també, de les causes i conseqüències d’aquesta carència. L’espiritualitat humanista i l’espiritualitat religiosa coincideixen en la convicció que *una sola persona val més que tot l’or del món*. Per això, l’ésser humà mai no hauria de ser moneda de canvi i, tanmateix, ben sovint és tractat com un objecte sense cap valor. El fonament més humà de la indignació rau en la denúncia d’aquesta falta de respecte a tota la persona i totes les persones.

Fins aquí hem fet un discerniment sobre el moviment d’indignats del Maig del 68, del qual vaig formar part personalment. Crec que aquesta anàlisi i aquest discerniment no serveixen per a comprendre exactament el moviment d’Indignats del 15M, puix que, tal com ja he afirmat abans, els contextos socials són ben diversos, especialment en el que fa referència a l’abundància econòmica del consumisme del Maig del 68 i la carència del 15M. Tanmateix, penso que el paradigma d’anàlisi que he emprat i els elements de fons no solament no estan lluny, sinó que persisteixen en l’actualitat. Fins i tot, poden ajudar a veure amb perspectiva més ampla l’orientació de la crisi i el canvi d’època en el qual estem immersos des de la segona guerra mundial.

Vivim en una societat edificada en la mentida, o les veritats a mitges. Aquesta mentida social és la que genera la violència. La violència ens ha aïllat els uns dels altres i, àdhuc, ens ha dividit internament a tots plegats. No es tracta, doncs, de posar pedaçs, perquè no fan res més que ajornar o empitjorar la solució. Es tracta de fer un replantejament dels axiomes que donem per suposats, però que estan en crisi des de fa anys i, per això, no donen cap consistència.

Aquest plantejament radical fa por, perquè qüestiona les bases que donem per suposades i que són considerades uns axiomes vàlids i indis-

Ens cal fer un replantejament dels axiomes que donem per suposats, però que estan en crisi des de fa anys i, per això, no donen cap consistència.

cutibles. La realitat, però, és tossuda i, de tant en tant, ens recorda que cal revisar aquests axiomes, perquè ja no constitueixen un bon fonament per a sostenir l'edifici. La por a què em refereixo es manifesta de tres maneres: la por de pensar, la por d'estimar i la por de ser hom mateix. Tanmateix, anem superant aquestes tres manifestacions de la por mitjançant el coneixement, la comunicació i el silenci interior.

La manca d'una antropologia integral, la manca d'un diàleg comunitari i la manca d'un diàleg sobre l'espiritualitat i el sentit de la vida expliquen la pèrdua de volada del moviment del Maig del 68, i d'alguna manera poden ser útils per a analitzar la qualitat i la força interna del moviment del 15M. Atès que cada lector disposa de diverses anàlisis del moviment dels Indignats del 15M, pot fer la seva pròpia anàlisi si ho considera adient.

3. *A la llum d'aquesta anàlisi, ens podem plantejar una nova pregunta: N'hi ha prou amb la indignació per a canviar la societat?*

La indignació és un primer pas per a prendre consciència de la pròpia responsabilitat davant les contradiccions socials. Tanmateix, no n'hi prou de ser un *criticaire*, sinó que cal esdevenir una persona *crítica* i, llavors, ens cal fer un altre pas. El *criticaire* denuncia que les coses no marxen bé. El *crític* fa la mateixa denúncia, però hi afegeix l'anunci de les causes de la situació i dels possibles camins de solució. L'actual moviment dels indignats, de vegades, ha donat aquest pas de ser *criticaire* a anar esdevenint *crític* i a buscar alternatives socials, però no sempre ha estat així (podeu veure el meu article «Indignats, però admirats», publicat al *Segre* el 12 de setembre de 2011).

Per a passar de ser *criticaire* a *crític* crec que, sense deixar la *indigna-*

L'admiració es produeix quan, al mateix temps que hom s'indigna, no perd la capacitat d'observar unes altres persones que estan compromeses en el canvi de la societat.

ció, hom s'ha d'obrir a l'*admiració*. L'admiració és un sentiment aparentment contrari a la indignació, encara que en realitat n'és complementari. L'*admiració* es produeix quan, al mateix temps que hom s'indigna davant unes situacions que haurien d'estar superades, no perd la capacitat d'observar unes altres persones que estan compromeses en el canvi de la societat, fins al punt que no els queda gaire temps per a criticar els altres, ni per a pensar que són més que els altres. Senzillament, han observat la realitat social, n'han elaborat una anàlisi crítica, han fet unes opcions ètiques, i passen de fer uns compromisos aïllats a viure compromesos.

Tant al Maig del 68 com en el moviment dels Indignats del 15M hi ha gent que actua d'aquesta manera. Per això crec que és important admirar aquestes vides compromeses positivament en el canvi personal i social. Val a dir, també, que en totes les èpoques i en totes les situacions hi ha dones i homes que, a partir de la crítica i l'ètica, estimen de veritat i lluiten pel bé comú sense defallir. Fins i tot, algunes d'aquestes persones són capaces de donar la vida pels altres.

Em sembla que el moviment del Maig del 68, al costat dels seus valors i propostes alternatives socials, va quedar en poca cosa, perquè al costat de la indignació hi va mancar l'admiració. Em sabia molt de greu que el moviment dels indignats actuals acabés d'una manera similar. Per això, sense deixar la indignació, cal obrir-nos a l'admiració.

II. La dialèctica indignació-admiració

Com ja he afirmat abans, tot i que podem buscar algun tipus de relació entre els indignats del Maig del 68 i els indignats del 15M, tanmateix, entre d'altres, hi ha dos elements que els diversifiquen.

La indignació es va obrint a l'admiració en la mesura que anem passant de ser criticaïres a ser crítics.

El primer element de la diversitat és la *diferència de context econòmic, polític i social*. No és el mateix protestar enmig de l'abundància que enmig de la penúria. Quan hom té cobertes les necessitats bàsiques, biològiques, psíquiques i socials, per molt radical que sembli la revolució, no deixa de ser de segon nivell respecte de les condicions bàsiques de vida de la persona. En canvi, protestar des de la pròpia penúria, o bé des de les carències de molta gent de l'entorn, respon a un nivell molt més primari i elemental de la vida.

A més a més, hem d'afegir que a ambdós moviments d'indignació social —Maig del 68 i 15M— encara els manca un tercer nivell de indignació més profunda, que és la indignació que es produeix si ens situem al nivell dels més pobres de la terra, és a dir, d'aquells que no tenen ni el més elemental per a viure, com són el menjar, l'aigua, el vestit, la sanitat, l'escola, etc. Em sembla que quan les persones serem capaços de situar-nos de veritat en aquest tercer nivell, i amb una voluntat decidida de donar resposta eficaç al problema de la fam, de l'ecologia i la democràcia real, podrem conèixer uns temps nous de renovació personal i social, oberts al futur i a l'esperança.

El segon element de diversitat entre ambdós moviments és més d'ordre *psicoafectiu*. L'abundància genera una certa eufòria artificial que, quan es va mesurant en les seves justes proporcions, de vegades dona pas a la depressió. En canvi, la penúria econòmica d'entrada genera angoixa, però si és compartida amb els altres, de vegades, genera solidaritat. Així, doncs, les dues reaccions *psicoafectives*, l'eufòria i la depressió, tenen les seves dificultats, perquè no faciliten un equilibri i una serenitat que permetin cercar unes solucions, i encaminar-s'hi, adequades als problemes autèntics, que tenim plantejats en aquest tombant històric de la humanitat.

Ni l'eufòria ni la depressió no són bones companyes de camí, encara que ben sovint estan més relacionades del que pot semblar al

Quan indignació i admiració caminen plegades i s'estimulen mútuament, hom avança vers la utopia, i la utopia va esdevenint real.

primer cop d'ull. Per això, em sembla que no n'hi ha prou de dir el que no volem, sinó que cal innovar, explorar i assumir que la indignació necessita la complementarietat de l'admiració, és a dir, que a banda del que no funciona i que cal denunciar, al nostre entorn també hi ha moltes coses positives que cal afirmar i cultivar amb la mateixa fermesa.

La indignació es va obrint a l'admiració en la mesura que anem passant de ser criticaire a ser crític. Anteriorment he afirmat que el criticaire és el que denuncia que les coses no van bé; en canvi, la persona crítica és aquella que, a més a més de denunciar les coses que no van bé, va analitzant les causes personals, ambientals i estructurals que expliquen la situació, per tal de formular els camins alternatius de solució.

El pas de criticaire a crític suposa recórrer un llarg camí, en el qual hom va deixant de banda la consciència ingènua, va superant el parany de la consciència escèptica, i va educant una consciència crítica i desvetllada que fa tot el possible per tenir en compte tots els elements que intervenen en la realitat personal i social que vivim i la condicionen.

La consciència crítica dedica un treball seriós a observar i diagnosticar el que va en contra de la dignitat de la persona, i a actuar-hi en contra. Tanmateix, la consciència crítica dedica el mateix esforç a observar i diagnosticar la realitat, i a actuar-hi, a partir de la bondat dels que defensen la dignitat de la persona i el bé comú. La indignació és la reacció davant els reptes que desafien la persona. L'admiració és la reacció davant dels signes de vida i d'esperança que obren camins de futur i llibertat.

Indignació i admiració són els dos vessants que emergeixen de la consciència crítica de la persona evolucionada. L'admiració sense indignació té el perill de la ingenuïtat curta de mirada. La indignació

sense l'admiració té el perill de l'escepticisme autodestructiu i l'amar-gor vital. En canvi, quan indignació i admiració caminen plegades i s'estimulen mútuament hom avança vers la utopia, i la utopia va es-devenint real.

El fons comú que articula correctament la indignació i l'admira-ció rau en el cultiu de la *capacitat de sorpresa* davant la vida. En efecte, la capacitat de sorpresa davant la vida manté la mirada neta i permet anar aprenent a contemplar atentament la realitat vital amb el mínim de prejudicis. És ben cert que sempre hi ha prejudicis en la mirada de tots els éssers humans; és millor reconèixer aquest condicionament inevitable que afecta tothom. Tanmateix, si fem el possible per dei-xar-nos sorprendre pels fets reals i, encara més, pel misteri interior de les persones, aniran caient els prejudicis i ens anirem obrint a noves possibilitats.

L'articulació dialèctica *indignació-admiració*, doncs, ens va equili-brant i ens permet obrir-nos a la *capacitat de sorpresa* davant la vida. Aleshores, les persones podem anar assolint allò que podríem anome-nar la «segona ingenuïtat», que és aquella que ens permet passar de la denúncia crítica necessària de tot allò que va en contra de la persona a l'anunci crític de l'esperança, que brolla de la contemplació creado-ra, i que obre camins de futur i llibertat. Aquesta esperança crítica és la que ens fa corredors de fons.

III. L'antropologia segons l'evangeli, paradigma d'aquest nou model de vida que cerquem entre tots plegats

Si observem l'antropologia subjacent a l'evangeli, veurem que fa una proposta de contestació radical del sistema establert i de tot allò que obstrueix la dignitat de la persona, puix que ofereix una visió in-tegral de tota la persona (autonomia) i de totes les persones, car obre la individualitat (autonomia) a la universalitat (alteritat).

Efectivament, la música de fons de l'antropologia evangèlica fa ressonar aquests tres grans principis: *la persona és autònoma, única i irrepe-tible; aquesta autonomia de la persona és per a estimar; on hi ha amor, allí hi ha*

“ De l’evangeli neix un moviment d’indignats i admirats que inicia una nova civilització basada en l’amor i continua vigent en el testimoniatge de molta gent senzilla i en la radicalitat dels sants.

Déu. Val la pena reflexionar sobre aquests tres principis antropològics.

En primer lloc, la persona és *autònoma, única i irrepetible*. Els éssers humans no som fotocòpies, sinó originals i creatius. Per aquesta raó, tenim una dignitat inalienable no tant pel que fem com pel que som. Des d’aquesta convicció bàsica, podem afirmar que un ésser humà val més que tot l’or del món. Molta gent pot dir que la realitat de cada dia nega contínuament aquesta dignitat i aquesta autonomia de la persona. Això és veritat socialment parlant, però justament aquesta falta de respecte a la dignitat humana és la causa principal que explica tots els mals de la humanitat.

Per això, de l’evangeli emergeix un *moviment d’indignats i admirats* que proposa una alternativa radical a la situació personal i social. Aquest moviment fa dos mil anys que existeix i, mitjançant el testimoni de molta gent i l’ensenyament social de l’Església, continua vigent i fent forat dins la història.

En segon lloc, a la llum de l’antropologia evangèlica, podem dir que l’autonomia de la persona solament es desenvolupa plenament en la mesura que anem aprenent a *estimar*. Des d’una perspectiva acadèmica podem preguntar-nos quin és el camí del creixement de la llibertat i de l’autonomia personal. La persona no creix en la passivitat, la negativitat i la ingenuïtat alienant, però tampoc no creix en el narcisisme egocèntric. Quan l’autonomia personal no surt vers els altres mitjançant el diàleg, la comunicació, el compromís, la compassió i l’amor, tendeix a l’estancament i, sovint, a l’autodestrucció. Per això, el creixement personal va sempre lligat al comunitari, i la dignitat humana va lligada a l’alteritat i al bé comú.

Per això, de l’evangeli neix un *moviment d’indignats i admirats* que inicia una nova civilització basada en l’amor. Aquest moviment fa dos

mil anys que existeix i, malgrat les contradiccions de molts eclesiàstics, continua vigent actualment en el testimoniatge de molta gent senzilla i, assenyaladament, en la radicalitat dels sants.

En tercer lloc, a la llum de l'antropologia evangèlica, anem descobrint que *on hi ha amor, allí hi ha Déu*. Aquest descobriment és bàsic per tal de replantejar la vivència de l'espiritualitat i la religiositat. El camí racionalista i el camí moralista no solament no serveixen per a avançar en l'espiritualitat i en la religió, sinó que van ser denunciats pels indignats del Maig del 68 i, també, ho són actualment pel moviment dels Indignats del 15M. En canvi, la paraula que brota des del testimoniatge de l'amor ressona fermament en el cor de moltes persones. Aquesta presència del misteri de Déu en l'amor ens permet viure amb joia als que hem fet una opció religiosa, però també ens permet descobrir la presència del misteri de Déu en el cor de molta gent agnòstica i atea.

Amb això no vull afirmar que tot és igual. Solament suggereixo que, quan netegem la mirada, l'agnòstic i l'ateu són interpel·lats pel testimoni silenciós i joiós del creient que cerca la veritat i estima; i, també, el creient és interpel·lat pel testimoni de l'agnòstic i l'ateu que busquen la veritat i estimen. D'aquesta manera, tots plegats esdevenim companys de camí en l'exploració del misteri de la vida i el misteri de Déu.

Per això, de l'evangeli va emergir un moviment d'indignats i admirats que busca Déu al cor de la vida i la ciutat, i vol superar els paranyes de tot tipus d'alienació. El que passa és que el creient certament ha de superar l'alienació *il·lusòria*, denunciada pels filòsofs de la sospita, però tampoc no vol caure en el parany de l'alienació *racionalista* que, per falta de la consciència dels límits humans, pensa que solament és real allò que controlem amb l'evidència. El racionalisme també té el perill de l'alienació, si no deixa oberta la porta al misteri amagat a l'interior de la persona, de la societat i de la història. Aquest moviment d'indignació i admiració, que brota de l'evangeli, continua ben viu als nostres dies.

El camí del futur, doncs, passa per la indignació, però també per l'admiració. Mantenir ben viva la capacitat de sorpresa és allò que

“Admirats davant la tendresa de Déu manifestada en la persona de Jesús, que amb la seva mort i resurrecció va segellar per sempre la força transformadora de l'amor, que fa possible l'impossible.

ens permet seguir el camí obert i fruit de totes les possibilitats reals que brollen de la vida.

Conclusió

El moviment dels *indignats* ha de promoure la reflexió política, econòmica, cultural, social i filosòfica. Per a la reflexió teològica, a més a més, és un signe dels temps (Lc. 12,54-56), és a dir, signe de la presència de Déu en la història de la humanitat. Efectivament, l'evangelista va iniciar un moviment d'*indignats* dins la història, tot denunciant la manipulació de la dignitat de la persona i, al mateix temps, un moviment d'*admirats* davant la tendresa de Déu manifestada en la persona de Jesús de Natzaret, que amb la seva mort i resurrecció va segellar per sempre la força transformadora i incontrolable de l'amor, que fa possible l'impossible.

Hom pot dir que la història mostra que els cristians no sempre hem estat testimonis creïbles de la fe que professem i que, davant d'això, cal viure una *indignació evangèlica* dins l'Església. Tanmateix, la història també mostra que sempre hi ha hagut cristians que ho han donat tot a favor dels altres, especialment dels pobres, i que han cooperat a la transformació de la societat en comunitat. Davant d'això, també cal viure l'*admiració evangèlica*.

Quan hom tracta de viure al mateix temps la *indignació* i l'*admiració* no perd el bon humor, fins i tot enmig dels conflictes i fracassos. Ho fa, perquè tracta d'estimar i sap que la *pel·lícula acaba bé*, perquè l'amor sempre és més fort que la mort. La *indignació* i l'*admiració* neixen de la *capacitat de sorpresa* davant la vida, que és l'actitud que ens permet lle-

var-nos cada matí pensant i sentint que val la pena haver nascut i que, també, paga la pena seguir explorant l'aventura humana. Tanmateix, aquesta exploració solament és sostenible en comunitat, és a dir, si l'anem compartint entre tots i per al bé de tothom.

[Lleida, 27 d'abril de 2012, festivitat de la Mare de Déu de Montserrat.]